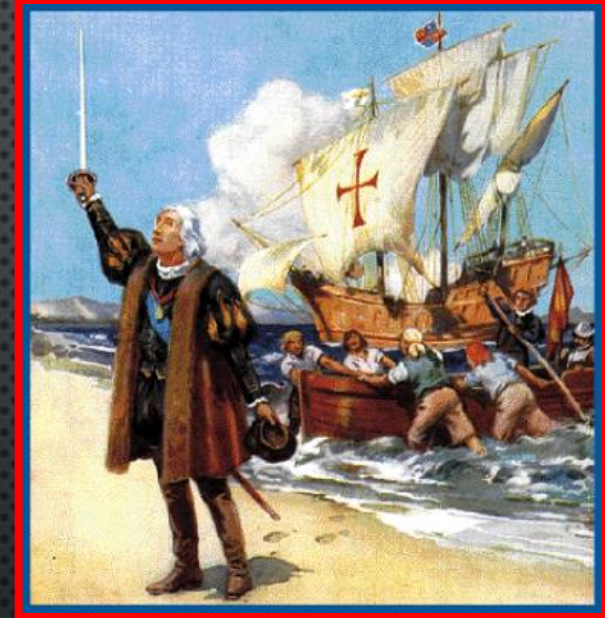
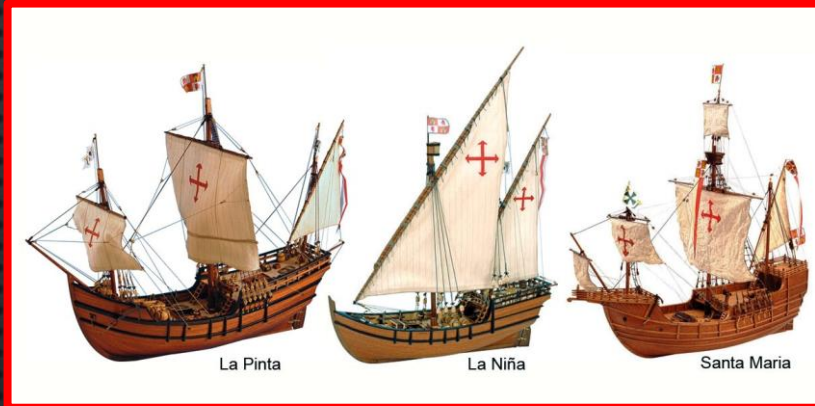

NIEZNANY ŚWIAT PREKOLUMBIJSKICH KULTUR

QUIZ DLA ZAINTERESOWANYCH

1. W KTÓRYM ROKU KRZYSZTOF KOLUMB DOTARŁ DO NOWEGO ŚWIATA?

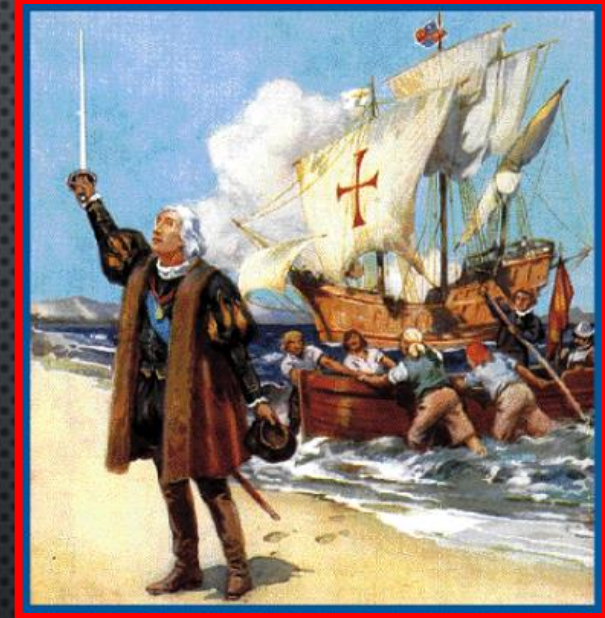
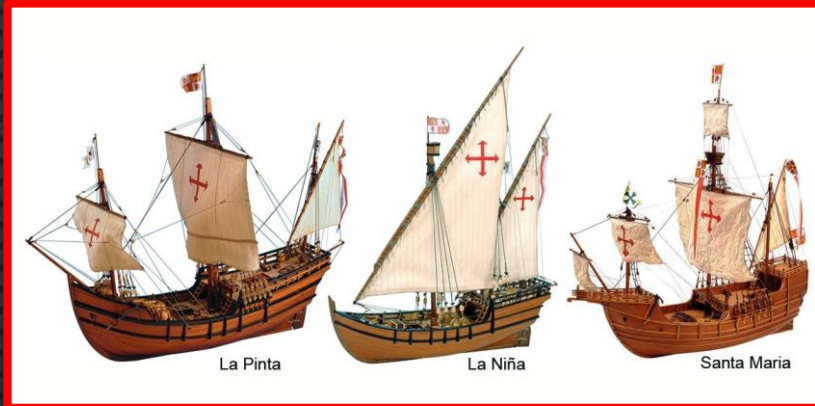
1. W 1453

3. W 1502

2. W 1492

4. W 1519

1. W KTÓRYM ROKU KRZYSZTOF KOLUMB DOTARŁ DO NOWEGO ŚWIATA?

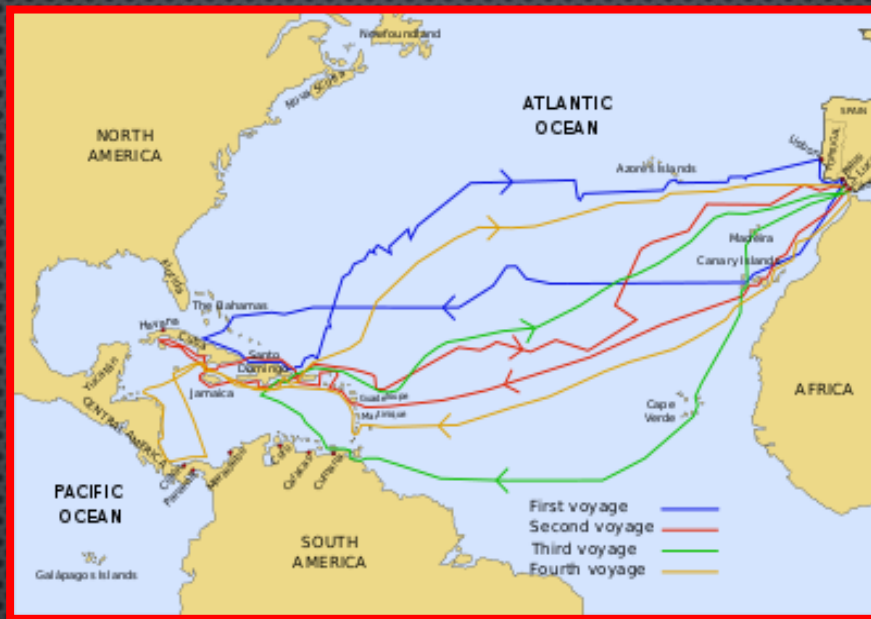

1. W 1453

3. W 1502

2. W 1492

4. W 1519

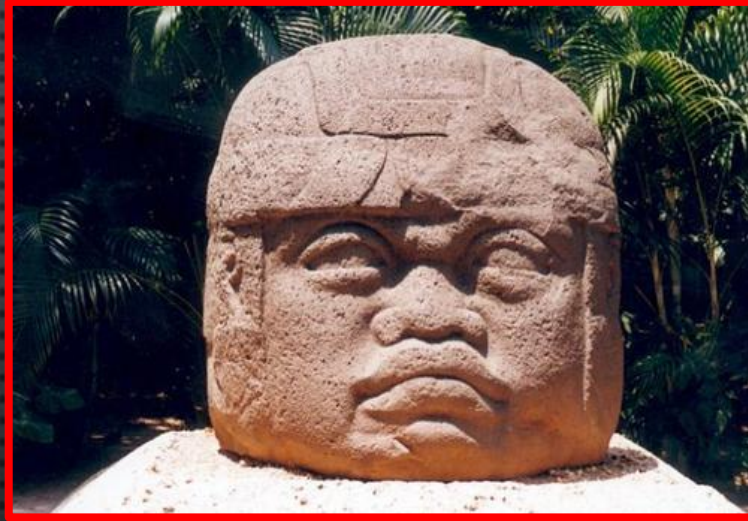

Podróże Krzysztofa Kolumba

12 października 1492 roku trzy statki, z flagową „Santa Marią” na czele, dotarły do brzegów wyspy San Salvador w archipelagu Bahamów, którą uznano za jedną z wysp japońskich.

Po opłynięciu kilku innych wysp, w tym Kuby i Haiti w archipelagu Wielkich Antyli, Kolumb powrócił do Hiszpanii i został przyjęty z gorącym entuzjazmem w Barcelonie. Zorganizował potem jeszcze trzy dalsze podróże ekspedycyjne. Dwie ostatnie dotarły do wybrzeży Wenezueli oraz Hondurasu i Panamy, które według odkrywców miały być kontynentem azjatyckim. Dopiero podróżujący do Ameryki Południowej 20 lat później żeglarz florencki Amerigo Vespucci stwierdził jako pierwszy, że odkryte przez Kolumba lądy to nie Japonia i inne części Azji, lecz nowy, nieznany dotąd kontynent. Nazwano go od jego imienia Ameryką.

2. KTÓRA Z WYMIENIONYCH KULTUR BYŁA NAJSTARSZA?

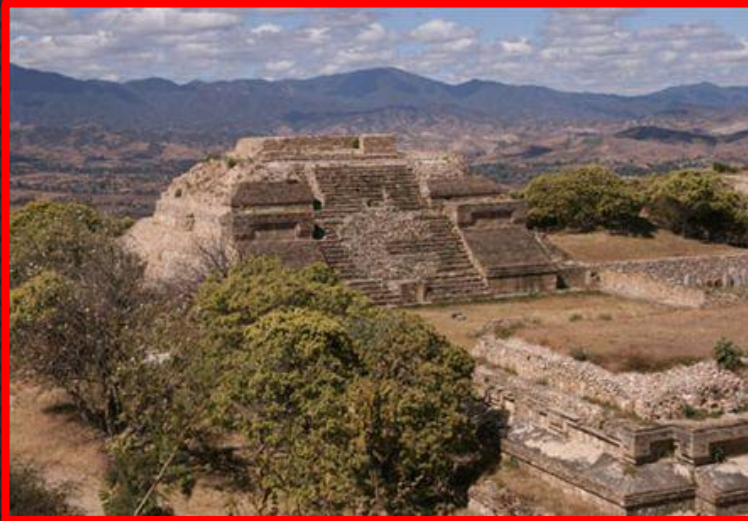
1. ZAPOTEKOWIE

3. OLMEKOWIE

2. INKOWIE

4. TOLTEKOWIE

2. KTÓRA Z WYMIENIONYCH KULTUR BYŁA NAJSTARSZĄ?

1. ZAPOTEKOWIE

2. INKOWIE

3. OLMEKOWIE

4. TOLTEKOWIE

1. ZAPOTEKOWIE

Osiedlili się w Dolinie Oaxaca około roku 1400 p.n.e., budując pierwsze osady nad brzegami rzek. Między 1300 a 900 p.n.e. osady wiejskie składały się z ośmiu do dziesięciu domów. Około 600 p.n.e. najważniejszym ośrodkiem stało się San José Mogote. Odkryto w nim m.in. pierwsze hieroglify na tym obszarze. Około 500 roku p.n.e. centrum cywilizacji Zapoteków przeniosło się do Monte Albán.

2. INKOWIE

Plemię zamieszkujące pd-zach. część Ameryki Pd., które prawdopodobnie w połowie XII w. stworzyło doskonale zorganizowane państwo o nazwie Tawantinsuyu ("państwo czterech stron świata"). Dzięki ekspansywnej polityce władców szybko wchłonęli okoliczne drobne państewka, narzucając im własną organizację państwową, religię i język (kiczua).

3. OLMEKOWIE

Umowna nazwa plemion zamieszkujących Mezoamerykę od momentu przejścia z koczowniczego na osiadły tryb życia (ok. 2000 r. p.n.e.). Plemiona te osiadły na nadbrzeżach rzek i jezior, od Zatoki Meksykańskiej aż do górzystych terenów w głębi lądu, i wykształciły kulturę o wielu wspólnych cechach (kultura Olmeków). Nie wiemy jakim językiem mówił lud określany jako Olmekowie i jak oni sami siebie nazywali.

4. TOLTEKOWIE

Traktowani jako odrębna grupa etniczna środkowoamerykańskich Indian, Toltekowie pojawili się w środkowym Meksyku ok. VI w. n.e. Ich stolicą było miasto Tula (Tollan), położone ok. 80 km na północ od obecnego miasta Meksyk (w stanie Hidalgo

3. JAK NAZYWAŁA SIĘ STOLICA AZTEKÓW?

1. TLAXCALA

2. TEOTIHUACAN

3. TENOCHTITLAN

4. TIAHUANACO

3. JAK NAZYWAŁA SIĘ STOLICA AZTEKÓW?

1. TLAXCALA

2. TEOTIHUACAN

3. TENOCHTITLAN

4. TIAHUANACO

1. TLAXCALA

Miasto prekolumbijskie, znajdujące się na terenach dzisiejszego stanu Tlaxcala w Meksyku, prawdopodobnie w miejscu obecnej stolicy stanu – miasta Tlaxcala. Catholic Encyclopedia podaje, że według dokumentów z 1625 miasto zamieszkiwane było w XVI w. przez 300 000 Tlaxcallan ale tylko 700 pozostało, gdy owe dokumenty były tworzone.

2. TEOTIHUACAN

Stanowisko archeologiczne położone na centralnym płaskowyżu, na północny wschód od miasta Meksyk. Nazwa stanowiska pochodzi z języka nahuatl i można ją przetłumaczyć jako: miejsce, w którym ludzie stają się bogami. Równocześnie jest to nazwa kultury, której wpływ na inne ludy Mezoameryki był przemożny.

3. TENOCHTITLAN

W języku nahuatl oznacza „Miejsce Owocu Kaktusa” lub „Kaktusowa Skąta” – stolica państwa Azteków, założona około 1325 roku na wyspie pośrodku (oraz na sztucznych pływających wyspach) jeziora Texcoco.

4. TIAHUANACO

(w języku keczua) lub Tiwanaku (w języku ajmara) – największy ośrodek kultury andyjskiej z okresu regionalnego, wpisany na listę światowego dziedzictwa kultury UNESCO. Położony jest w pobliżu jeziora Titicaca w departamencie La Paz w Boliwii na wysokości 3800 m n.p.m.

4. JAK NAZYWA SIĘ MIASTO, KTÓRE POWSTAŁO NA MIEJSCU TENOCHTITLAN?

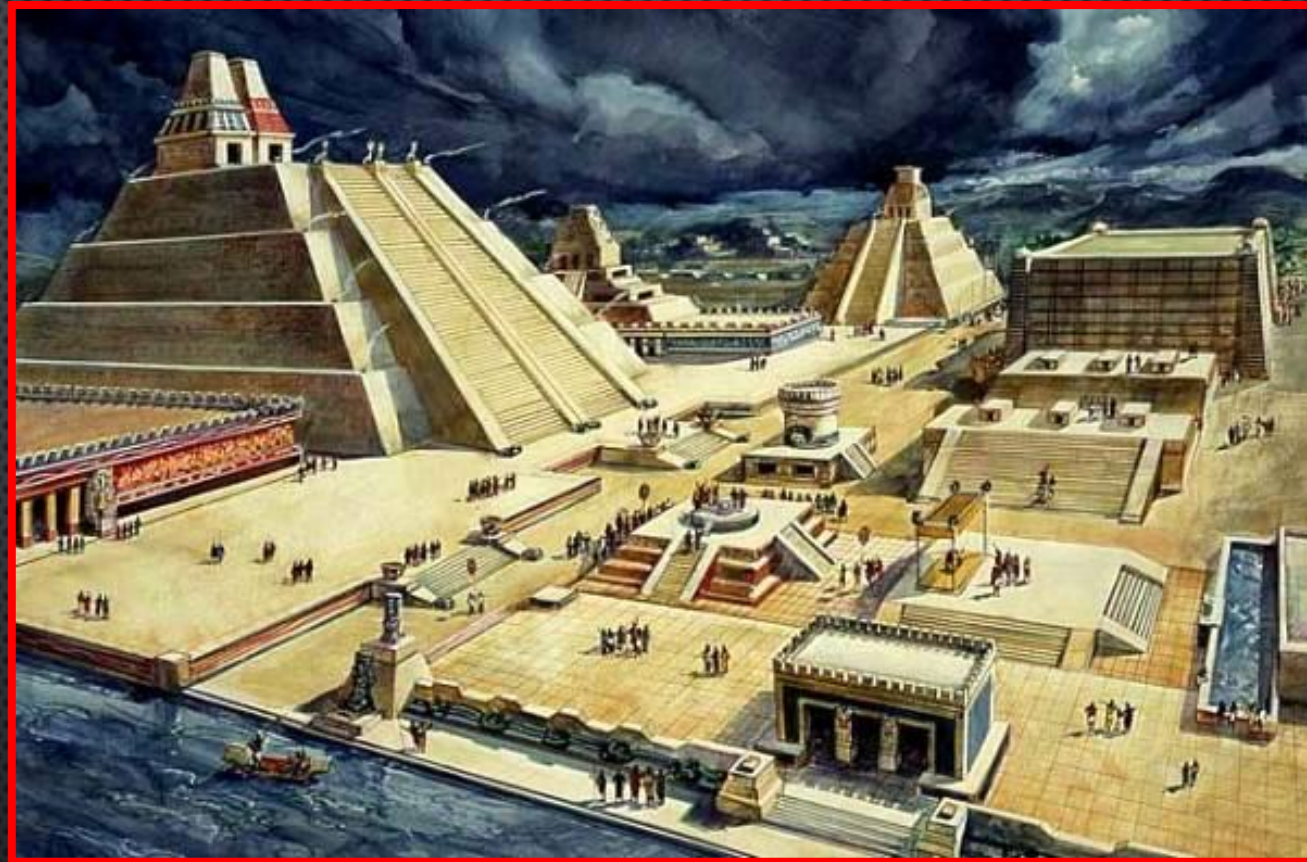
1. MONTERREY

2. MERIDA

3. MEKSYK

4. MEXICALI

4. JAK NAZYWA SIĘ MIASTO, KTÓRE POWSTAŁO NA MIEJSCU TENOCHTITLAN?

1. MONTERREY

2. MERIDA

3. MEKSYK

4. MEXICALI

MIASTO MEKSYK

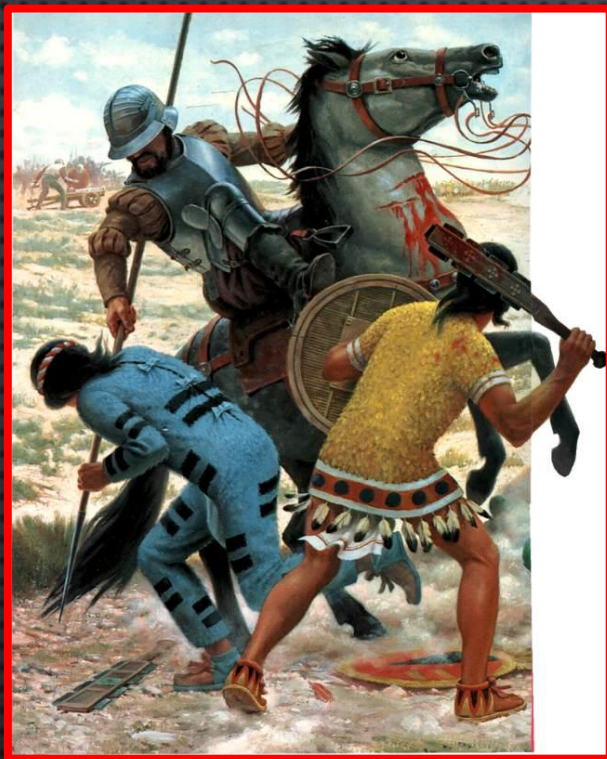

Aztekowie przybyli do rejonu Doliny Meksykańskiej w XIII w. Według legendy założyli Tenochtitlán („Miejsce Najwyższego Kapłana Tenocha”) po długiej wędrówce, która zakończyła się dopiero po wskazaniu odpowiedniego miejsca do osiedlenia się przez boga Huitzilopochtli

W momencie przybycia Hiszpanów z Hernánem Cortésem na czele w 1519 Tenochtitlán liczył ok. 100 tys. mieszkańców. Miasto było połączone ze stałym lądem za pomocą trzech grobli (Tepeyac – na północy, Ixtapalapa – na południu i Tacuba – na zachodzie).

Po okresie zaciętych walk z Hiszpanami i długotrwałym oblężeniu większa część mieszkańców zmarła w wyniku głodu, walk i chorób. Cortés po opanowaniu miasta w 1521 r. nakazał jego zrównanie z ziemią, zamiast tego w tym miejscu miał powstać nowy ośrodek miejski. Centrum nowo wybudowanego miasta zajęli znaczniejsi konkwistadorzy natomiast pokonani Indianie, pełniący służebną rolę zamieszkali na peryferiach. W 1522 **Meksyk** otrzymał prawa miejskie, uznana została także jego rada miejska – cabildo. Wkrótce stał się on największym miastem w Nowej Hiszpanii, z jurysdykcją administracyjną obejmującą tereny sięgające od Panamy do Kalifornii.

5. KTO PODBIŁ IMPERIUM AZTEKÓW?

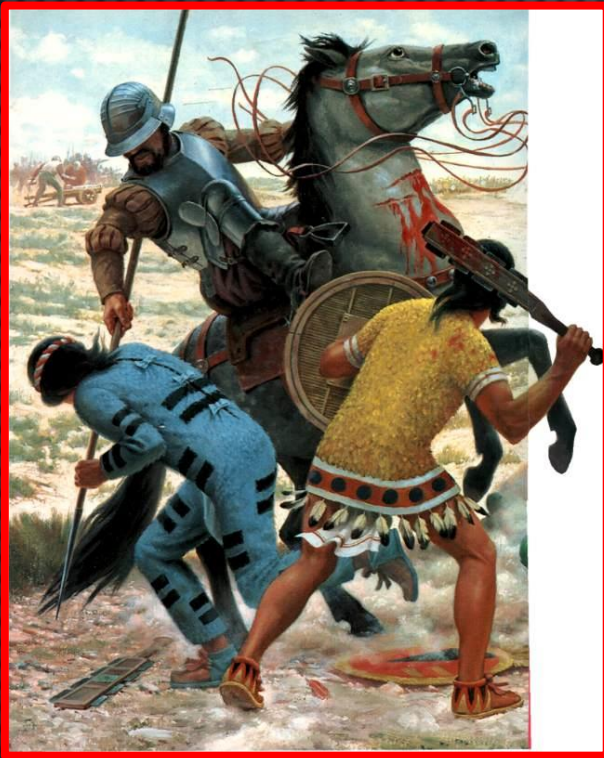
1. FRANCISCO PIZARRO

2. DIEGO DE ALMAGRO

3. VASCO NÚÑEZ DE BALBOA

4. HERNÁN CORTÉS

5. KTO PODBIŁ IMPERIUM AZTEKÓW?

1. FRANCISCO PIZARRO

2. DIEGO DE ALMAGRO

3. VASCO NÚÑEZ DE BALBOA

4. HERNÁN CORTÉS

· HERNANDO · CORTES ·

HERNÁN CORTÉS DE MONROY PIZARRO ALTAMIRANO, MARQUÉS DEL VALLE DE OAXACA (ZNANY RÓWNIEŻ JAKO: HERNANDO, FERNANDO LUB W POLSCE FERDYNAND, NAZWISKO CZASEM JEST PISANE CORTEZ; UR. NAJPRAWDOPODOBNIJ OK. 1485 ROKU W MEDELLÍN, W PROWINCJI BADAJOZ, ESTREMADURA, ZM. 2 GRUDNIA 1547 ROKU W CASTILLEJA DE LA CUESTA, W PROWINCJI SEWILLA) – HISZPAŃSKI KONKWISTADOR, ZNANY PRZEDE WSZYSTKIM JAKO ZDOBYWCA MEKSYKU. JEGO CZYNY ZOSTAŁY OPISANE WE WSPOMNIENIACH BERNALA DÍAZA DEL CASTILLO.

6. KTO PODBIŁ IMPERIUM INKÓW?

1. PASCAL DE ANDAGOYA

2. FRANCISCO PIZARRO

3. VASCO NÚÑEZ DE BALBOA

4. DIEGO DE ALMAGRO

6. KTO PODBIŁ IMPERIUM INKÓW?

1. PASCAL DE ANDAGOYA

2. FRANCISCO PIZARRO

3. VASCO NÚÑEZ DE BALBOA

4. DIEGO DE ALMAGRO

Francisco Pizarro (ur. 16 marca 1478 w Trujillo, zm. 26 czerwca 1541 w Limie) – hiszpański konkwistador, który podbił imperium Inków, a także założył miasto Lima, współczesną stolicę Peru. Pizarro uosabia chciwość, nieludzkie okrucieństwo i bezduszość hiszpańskich konkwistadorów, którzy dążąc do zdobycia nowych ziem, sławy i bogactwa, dokonali bezmyślnego unicestwienia całych cywilizacji Nowego Świata - niedawno odkrytej Ameryki.. Zajmuje on w historii miejsce jako ten, który dokonał zniszczenia imperium Inków oraz podboju w imieniu hiszpańskiej korony większości Nowego Świata.

FRANCISCO PIZARRO W 1540

7. JAK NAZYWAŁA SIĘ STOLICA INKÓW?

1. QUITO

2. CUZCO

3. MACHU PICCHU

4. LIMA

7. JAK NAZYWAŁA SIĘ STOLICA INKÓW?

1. QUITO

2. CUZCO

3. MACHU PICCHU

4. LIMA

1. QUITO

San Francisco de Quito – stolica Ekwadoru. Wraz z przybyciem Inków i aneksją w 1430 roku, miasto zyskało znaczenie wojskowe, stając się drugim politycznym centrum Imperium Inków, ponad 2000 km od stolicy Cuzco, z którą łączyła ważna droga. Przedostatni władca Inków, Huayna Capac, spędził ostatnie lata swojego życia w Quito.

2. CUZCO

W czasach Imperium Inków w Cuzco znajdowała się stolica państwa. Nazwa Cuzco w języku keczua oznacza „pępek świata”. Największy rozkwit miał miejsce w drugiej połowie XV wieku, za panowania Pachacutiego. Z czasów inkaskich zachowały się pozostałości zabudowań.

3. MACHU PICCHU

(keczua Machu Pikchu, „stary szczyt”) – najlepiej zachowane miasto Inków, w odległości 112 km od Cuzco. Położone jest na wysokości 2090–2400 m n.p.m., na przełęczy między Huayna Picchu a Machu Picchu w peruwiańskich Andach. Miasto zbudowano w II poł. XV w. podczas panowania jednego z najwybitniejszych władców Pachacuti Inca Yupanqui (1438–71).

4. LIMA

Miasto leży nad rzeką Rímac, położone na równinie nadbrzeżnej u podnóża Kordyliery Nadbrzeżnej (Andy). Pierwotnie Ciudad de los Reyes, czyli „Miasto Królów”. Założone w 1535 przez Francisco Pizarro. Stolica i największe miasto Peru, położone nad Oceanem Spokojnym, 12 km na wschód od portu Callao.

8. ILE KILOMETRÓW LICZYŁ INKASKI SYSTEM DRÓG?

1. MNIEJ NIŻ 5000 KM

2. OK. 10000 KM

3. OK. 20000 KM

4. PONAD 30000 KM

8. ILE KILOMETRÓW LICZYŁ INKASKI SYSTEM DRÓG?

1. MNIEJ NIŻ 5000 KM

2. OK. 10000 KM

3. OK. 20000 KM

4. PONAD 30000 KM

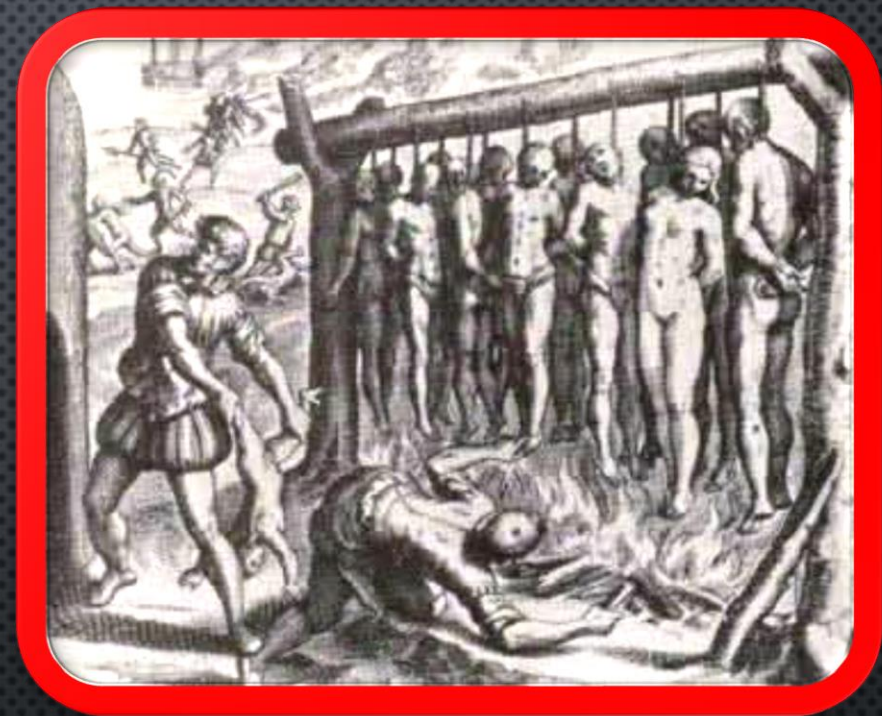
Qhapac Ñan (pol. „Trakt Królewski”, także **Inka Ñan**, **Ñawpa Ñan**, **Chaki Ñan**, także hiszp. **Camino del Señor** i **Camino del Shapa Inka**) – rozległy system dróg dawnego Imperium Inków o łącznej długości ponad 30 tys. km, oplatający Andy, od obecnej Kolumbii, przez Ekwador, Peru, Boliwię aż do Chile i Argentyny, łączący m.in. tereny powyżej 6000 n.p.m. z wybrzeżem Oceanu Spokojnego. System dróg został rozwinięty na przestrzeni kilku stuleci przez Imperium Inków na bazie dawnych szlaków cywilizacji pre-inkaskich.

Zbudowany został w systemie obowiązkowego świadczenia pracy przez ludność na rzecz państwa – w systemie mita.

W 2014 roku system **Qhapac Ñan** został wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

9. CO BYŁO POWODEM WIELKIEJ ŚMIERTELNOŚCI MIESZKAŃCÓW NOWEGO ŚWIATA?

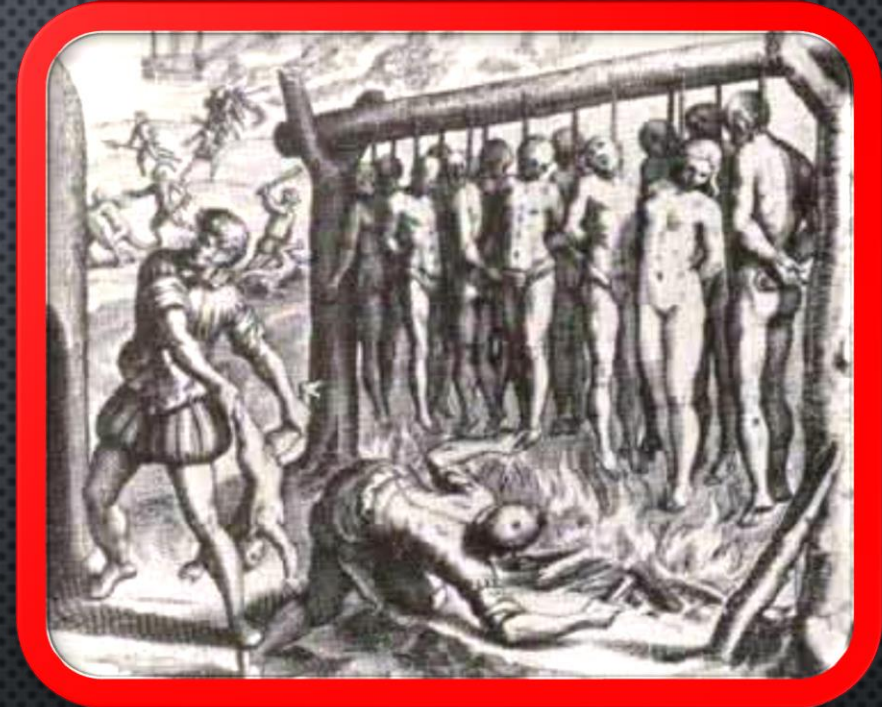
1. NIEWOLNICTWO I WYZYSK

2. CHOROBY ZAKAŻNE

3. EKSTERMINACJA LUDNOŚCI

4. GŁÓD

9. CO BYŁO POWODEM WIELKIEJ ŚMIERTELNOŚCI MIESZKAŃCÓW NOWEGO ŚWIATA?

1. NIEWOLNICTWO I WYZYSK

2. CHOROBY ZAKAŻNE

3. EKSTERMINACJA LUDNOŚCI

4. GŁÓD

Przywleczone z Europy spowodowały olbrzymią śmiertelność wśród tubylczej indiańskiej ludności. Szacuje się, że w latach 1500–1548 jej liczebność zmniejszyła się od 50 do 90 procent.

10. W JAKIEJ POSTACI MIESZKAŃCY MEZOAMERYKI SPOŻYWALI CZEKOLADĘ?

1. JAKO PROSZEK

2. JAKO NAPÓJ

3. JAKO TABLICZKĘ

4. JAKO KREM

10. W JAKIEJ POSTACI MIESZKAŃCY MEZOAMERYKI SPOŻYWALI CZEKOLADĘ?

1. JAKO PROSZEK

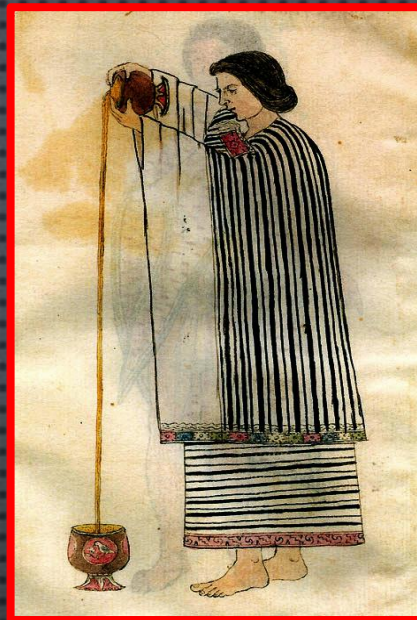
2. JAKO NAPÓJ

3. JAKO TABLICZKĘ

4. JAKO KREM

DZBANEK NA CZEKOLADĘ

Kobieta aztecka wytwarza pianę, wylewając czekoladę z jednego naczynia do drugiego w Codex Tudela

Nasiona kakaowca właściwego początkowo były wykorzystywane przez Majów do produkcji napoju dla najbogatszych o nazwie Xocolatl (z nahuatl xocolatl [ʃoˈkɔlaːtɬ] – gorzka woda). Napój ten był również wykorzystywany podczas modłów i odpraw rytualnych. Xocolatl był przyrządzany z roztartych ziaren kakaowca z miodem, chili bądź z kukurydzą. W celu uzyskania pianki przelewali napój z naczynia do naczynia.

Aztekowie rozdrabniali nasiona kakaowca by produkować zimny napój z kukurydzą, chili, miodem, wanilią oraz z suszonymi płatkami kwiatów nadających różną barwę napojom.

11. W KTÓRYM ROKU PODBITO OSTATNIE MIASTO MAJÓW?

1. W 1524

2. W 1536

3. W 1572

4. W 1697

11. W KTÓRYM ROKU PODBITO OSTATNIE MIASTO MAJÓW?

1. W 1524

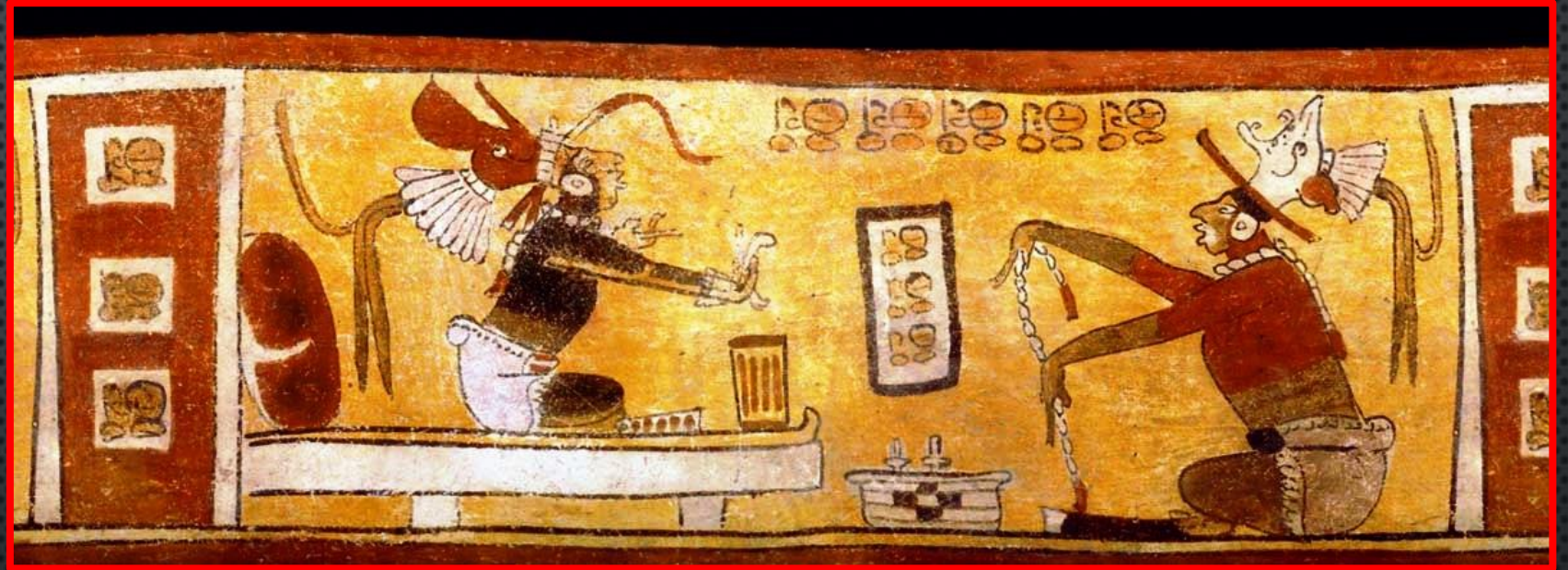
2. W 1536

3. W 1572

4. W 1697

Tayasal (Nojpeten), miasto Majów z plemienia Itzá przetrwało na wyspie ukrytego w lasach jeziora Petén Itzá próby podboju ponad 150 lat. Dopiero **13 marca 1697 r.** hiszpańska piechota, dowodzona przez jukatańskiego kapitana Martína de Ursua, dotarła na wyspę okrętem (galeota), którego elementy przetransportowano wcześniej lądem. Podczas szturmów zginęły prawdopodobnie setki obrońców, zaś ostatni władca Nojpeten, Ajaw Kan'Ek (który na chrzcie otrzymał imiona Joseph Pablo), spędził resztę życia, wraz ze swym synem, w areszcie domowym w Santiago de Guatemala

12. JAKIM SYSTEMEM LICZB POSŁUGIWALI SIĘ MAJOWIE?

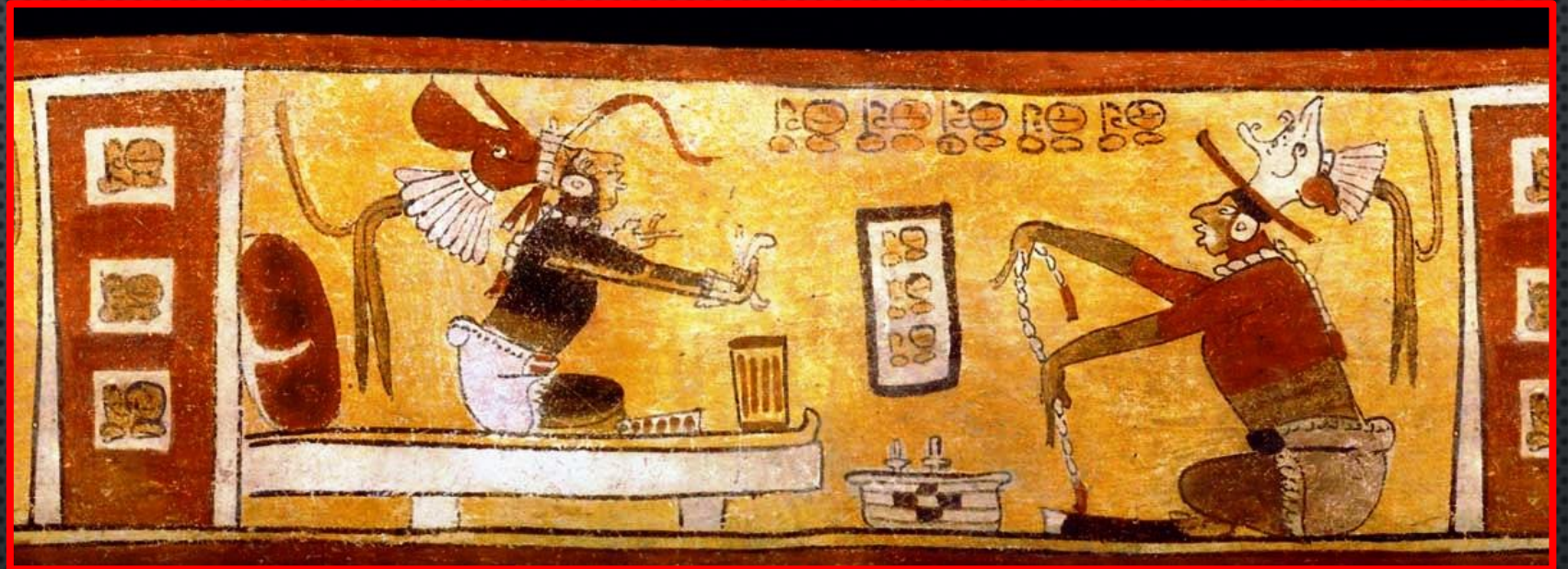
1. DWÓJKOWYM

2. TRÓJKOWYM

3. DZIESIĘTNYM

4. DWUDZIESTKOWYM

12. JAKIM SYSTEMEM LICZB POSŁUGIWALI SIĘ MAJOWIE?

1. DWÓJKOWYM

2. TRÓJKOWYM

3. DZIESIĘTNYM

4. DWUDZIESTKOWYM

									
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
									
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19

LICZEBNIKI ZWYKŁE

							
20	21	41	61	122	400	401	8000

System Majów był systemem pozycyjnym dwudziestkowym. Jako jedni z pierwszych wynaleźli zero (ok. 500 r.n.e. - a więc później niż Sumerowie, lecz wcześniej od Hindusów). Zero zaznaczane było rysunkiem przypominającym skorupkę ślimaka lub - jak inni twierdzą - półotwarte oko.

Liczby zapisywano w postaci kombinacji kropek i kresek. Odpowiednio pogrupowane stanowiły (wraz z zerem) podstawowy zestaw „cyfr” od 0 do 19.

13. ILE KSIĄG MAJÓW ZWANYCH KODEKSAMI OCALAŁO DO DZISIAJ?

1. TRZY

2. CZTERY

3. DZIESIĘĆ

4. DWADZIEŚCIA

13. ILE KSIĄG MAJÓW ZWANYCH KODEKSAMI OCALAŁO DO DZISIAJ?

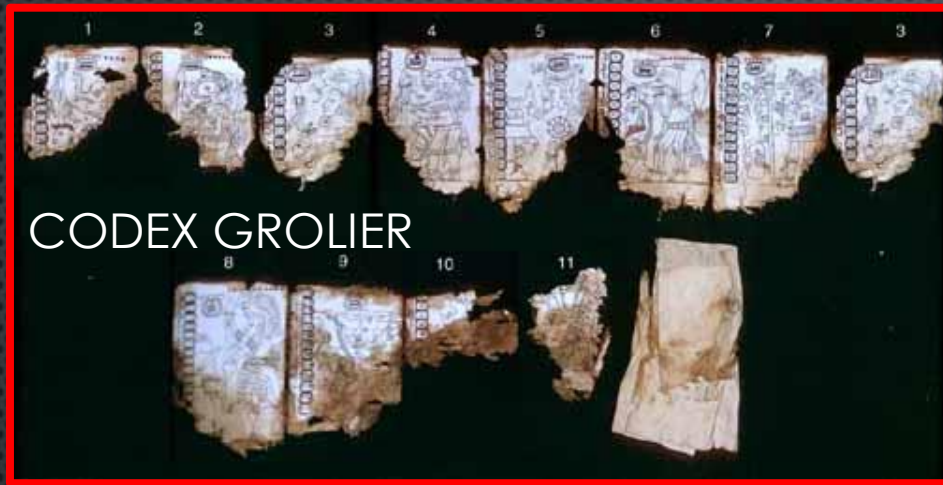

1. TRZY

3. DZIESIĘĆ

2. CZTERY

4. DWADZIEŚCIA

Do czasów współczesnych dotrwały tylko fragmenty czterech majańskich kodeksów:

Kodeks Drezdeński
Kodeks Madrycki
Kodeks Paryski
Kodeks Grolier

Większość specjalistów uważa, że Kodeksy Drezdeński, Paryski i Madrycki powstały w późnym postklasycy (1200-1500 n.e.) ze względu na styl rysunku: wszystkie trzy przypominają malowidła ścienne znajdujące na postklasycznych stanowiskach na północnym Jukatanie, np. Tulum, Tancah, Santa Rita i Mayapán.

Zarówno kodeksy jak i malowidła noszą ślady wpływów stylu Mixteca-Puebla, który rozprzestrzenił się w Mezoameryce po roku 1100 n.e. Jednak niektórzy naukowcy (m.in. Michael Coe i Justin Kerr) twierdzą, że Kodeks Madrycki został namalowany w gwatemalskim regionie Petén po podboju Jukataniu. Dla Kodeksu Grolier zaproponowano datowanie na wczesny postklasycy, ale nadal wiele osób wątpi w jego autentyczność.

14. KTÓRA Z ROŚLIN UPRAWNYCH NIE POCHODZI Z AMERYKI?

1. POMIDORY

2. SOCZEWICA

3. ZIEMNIAKI

4. PAPRYKA

14. KTÓRA Z ROŚLIN UPRAWNYCH NIE POCHODZI Z AMERYKI?

1. POMIDORY

3. ZIEMNIAKI

2. SOCZEWICA

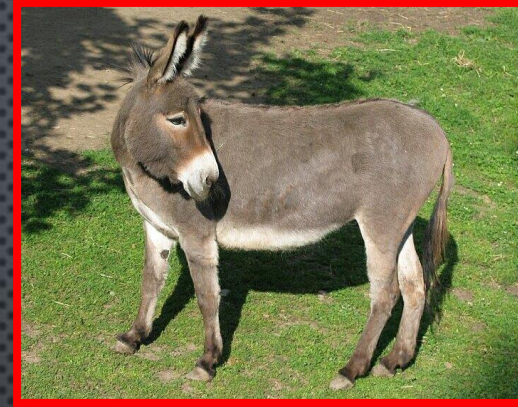
4. PAPRYKA

Soczewica jadalna rośnie dziko w Grecji i niektórych państwach Azji Zachodniej, Środkowej i Kaukazu: Cypr, Afganistan, Irak, Izrael, Jordania, Liban, Syria, Turcja, Pakistan, Kazachstan, Tadżykistan, Turkiestan, Uzbekistan. Jest uprawiana w wielu krajach świata. Jest jedną z najdawniej uprawianych roślin. Najstarsze wykopaliska, w których znaleziono nasiona soczewicy pochodzą z ok. 9100 r. p.n.e., w północnym Iraku w miejscowości Jarmo ok. 7 tys. lat p.n.e., a na Ziemi Świętej 3000 lat p.n.e. Wzmiankowana jest w Biblii cztery razy. W Księdze Rodzaju (25,33–34) jest opis, jak Ezaw sprzedaje Jakubowi prawo swojego pierworództwa za miskę soczewicy. W drugiej Księdze Samuela (23,11), której akcja toczy się ok. 1000 lat p.n.e. jest werset: "Była tam działka pola pełna soczewicy". Jej nasiona były podstawą wyżywienia w starożytnym Egipcie, starożytnej Grecji i starożytnym Rzymie. Na ziemiach polskich uprawiana była już w neolicie.

15. KTÓRE ZE ZWIERZĄT HODOWLANYCH NIE SPROWADZONO DO AMERYKI?

1. ŚWINI

2. OSŁA

3. INDYKA

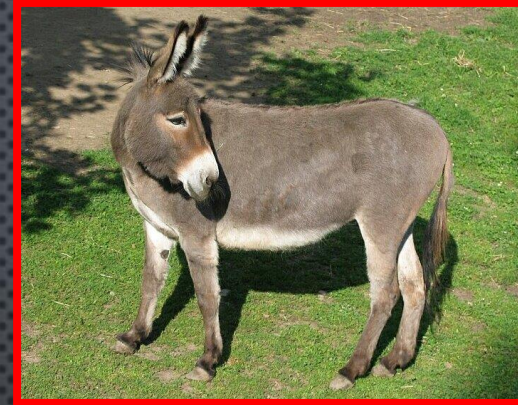

4. KURY

15. KTÓRE ZE ZWIERZĄT HODOWLANYCH NIE SPROWADZONO DO AMERYKI?

1. ŚWINI

2. OSŁA

3. INDYKA

4. KURY

1. ŚWINIA

Świnia domowa (*Sus scrofa f. domestica*) – zwierzę hodowlane, udomowione między VII a VI tys. lat p.n.e. Dostarcza hodowcom mięsa, tłuszczu, skóry, podrobów, szczeciny. Jest ssakiem z rzędu parzystokopytnych, rodziny świniowatych. Świnia domowa pochodzi od dzika, którego udomowienie nastąpiło przed ok. 7 tys. lat w Azji, a następnie w Europie.

2. OSIOŁ

Osiół – ssak z rodziny koniowatych. Charakteryzuje się dużą głową, długimi uszami, cienkim ogonem z kitą na końcu, małymi wymaganiami pokarmowymi i odpornością na brak wody. Osiół został udomowiony przez człowieka wcześniej niż koń. Pierwsze informacje dotyczące udomowienia pochodzą z Doliny Nilu z ok. 4000 p.n.e. czyli 6 tys. lat temu.

3. INDYK

Indyk zwyczajny, indyk, indyk dziki (*Meleagris gallopavo*) – gatunek dużego ptaka grzebiącego z rodziny kurowatych (Phasianidae), zamieszkujący pierwotnie różne części Ameryki Północnej. Indyki zostały udomowione przez Azteków w czasach prekolumbijskich. Do Europy sprowadził je w 1497 roku Giovanni Caboto. Istotne dla rozwoju hodowli stały się ptaki przywiezione w XVI wieku. Do Polski trafiły w następnym wieku.

4. KURA

Kura domowa (*Gallus gallus domesticus*) – ptak hodowlany z rodziny kurowatych, hodowany na całym świecie. W środowisku naturalnym nie występuje. Uważa się, że stanowi formę udomowioną kura bankiwa (*Gallus gallus*), lecz nie wyklucza się domieszki innych gatunków południowoazjatyckich kuraków (zarówno żyjących, np. kur siwy, jak i wymarłych). Udomowienie miało prawdopodobnie miejsce w III tysiącleciu p.n.e. w Indiach.

KONIEC

